

ET LIV I ESKATOLOGIENS TEGN

- Benedikt og Brorson

Ingrid Gjertsen, foredrag på Kirkelig Fornyelses stevne på Gran 7.-9. januar 2011
Publisert i Lære og Liv nr. 1 2011

Hva ble der liten tap på tiden

(Brorsons Svanesang 1765)

Dette er en salme om brudens lengsel etter brudgommen og at han må komme snart. Den handler om å bruke tiden rett. Å bruke tiden rett er å bruke tiden ut fra evighetens synsvinkel. Et liv i påvente av Jesu gjenkomst er en aktiv tid, vi sitter ikke med hendene i fanget og venter.

1.

Hva ble der liten
tap på tiden
tenkte vi på dødens skål,
og lot vår tanke
aldri vanke
fra vårt rette mål
I høstens dage
få skal klage
over trang på tidsfordriv
O nei, enn sige
de som hige
til et evig liv
Mitt hjerte spar
den tid du har
som er så kostelig og rar
Har du i sinne
hjem å finne
må du være snar

2.

Ja, ja det heter:
Våker, beder
være rede dag og natt!
Fullfører striden
kjøper tiden!
Har I kronen fatt?
O gjør vi disse
trinn dog visse
som vi enn tilbake har?
Hva ligger mangen

evig fangen
som på veien var!
O ve! så fremt
det bliver glemt
hvor du, min Jesus, var beklemmt
I helveds hete
for vår lede
syndens lek og skjemt

3.
Nei, dine mange
elskovs gange
all den vei du kom og fór
Nei, aldri bruden
dem foruten
setter fot til jord
Den røde bane
hvite fane
kongevei i himmelsky
Hun alltid nøye
har for øye
hjem til Salems by
Vis oss forklart
din fødsels art
din død, oppstandels', himmelfart
Vår gledelige
himmelstige
Dra oss, hent oss snart

”Dødens skål” i første verset er positivt ment, døden er ikke brukt for å skremme. Den er overgangen til noe bedre, ved døden bryter evigheten igjennom fullt og helt. ”Dødens skål” står i sammenheng med ”vårt rette mål”. Jo mer tiden sees i evighetens perspektiv, jo viktigere blir det å bruke tiden rett.

”De som hige” (v. 1) (”hige”: å fekte, ile) til det evige liv har ikke problemer med hva tiden skal brukes til, de har ingen ”trang til tidsfordriv”. Tiden er kostbar, ”kostelig”. Dette gjelder desto mer ”i høstens dage”. Høsten er travel. Da skal bryllupsfesten forberedes. Forberedelsene fyller tiden helt, fyller den med glede og forventning og alt det praktiske som skal ordnes før brudgommen kommer. Da er kjedsomhet, eller behov for underholdning et ikke-tema. Bare for den som har sitt mål kun i tiden, den som ikke lengter til evigheten og festen, vil tiden falle lang.

Det viktige her er at ”høstens dage” egentlig er hele tida. Et liv i påvente av Jesu gjenkomst gjelder hele kristenlivet. Det er den troendes tilstand hele tida. Også om Herren skulle drøye.

Å våke og be (v. 2), være rede dag og natt, fullføre striden, kjøpe tiden, bruke det gunstige øyeblikk, og ikke slippe taket om livets krone i himmelen, den du eier allerede her og nå.

Den skjebnesvangre glemselen, det er den det handler om i vers to siste del og vers tre første del. Brorson roper ”O ve!” om den. Vi er jo eksperter i å glemme, glemme Herrens velgjerninger. Å glemme Jesu fødsel, lidelse og død ”i helveds hete” for vår kjedsomhet og lek med synden, det er skjebnesvangert.

Bruden glemmer aldri. For hvert skritt hun tar har hun det ”for øye”, hun setter aldri ”fot til jord” uten å legge seg dette på hjertet: Brudgommens ”mange elskovsgange,” som er lidelsesveien ”den røde bane”, oppstandelsen og himmelfarten ”den hvite fane, kongevei i himmelsky”. Bruden er som Maria, hun glemmer ikke, men gjemmer og grunner på i sitt hjerte.

Salmen avslutter med et rop om at Jesus må komme, det lyder som et ”Amen, ja kom, Herre Jesus”, ”dra oss, hent oss snart.”

Benedikts regel, en praktisk veiviser

St. Benedikt viser oss mer konkret hvordan et liv i påvente av Jesu gjenkomst bør være. Klosterlivet er et forbilde på et liv i eskatologiens tegn, å leve livet ”i høstens dage”, i forberedelsene av den store bryllupsfesten som vi synger om i Brorsons salme. Benedikts regel gir viktige retningslinjer for et slikt liv. Målet er å leve et hellig liv. Et hellig liv er ikke stillstand men vekst, det er en stadig fremadskridende prosess.

Paradokset, det motsetningsfylte, er viktig: Evighet og tid samtidig, allerede nå og enda ikke. Vi er medarbeidere i Guds rike, og delaktige i at dett riket bryter fram mer og mer hen imot fullendelsen. Dette er den kristnes virkelighet.

Benedikts regel er felleskirkelig. St. Benedikt levde på siste del av 400-tallet og første del av 500-tallet, og han grunnla klosterfellesskapet på Monte Cassino, midtveis mellom Roma og Napoli. Egentlig er ikke Benedikt den første som har laget klosterregel, men vi må kunne si at hans regel er banebrytende og framtidsrettet. Den kom til å få stor betydning i Europa. Regelen inneholder lærdom fra ørkenfedrenes liv og erfaring så vel som fra Augustin og andre kirkefedre. Dens store styrke er at den kan tilpasses nye tider og vilkår, den går ikke så lett ut på dato. Interessen for Benedikts regel er økende i vår tid, også blant unge. Den er også brukt utenfor klostrene, og det finnes litteratur som handler om hvordan også lekfolk der kan finne veiledning til et godt liv i verden.

Ifølge Benedikt er en ekte munk en som lever av sine henders arbeid, likesom fedrene og apostlene (Kap. 48). Å være selvforsynt er et ideal. Det gjelder også i forhold til tjenerskap eller ansatte, man gjør så langt det er mulig arbeidet selv. Å være selvforsynt synes å være et ideal som interesserer flere i vår tid. Jeg kjenner en from ung mann som dyrker urter og grønnsaker i grøftekanten. Hans kall er å leve her og nå, ikke vente på noe større og bedre, men det store er nettopp her og nå. Benedikt lærer måtehold og et

balansert liv, og har viktige ting å si nettopp i vår tid der forbrukersamfunnets grådighet er grenseløs. Den vil det gode livet for mennesket, naturen og hele skaperverket.

Regelen gir veiledning i et praktisk innrettet fromhetsliv med de faste bønnetidene som sentrum. Et rett og balansert forhold mellom bønn, arbeid og hvile er idealet. Selv om regelen er innrettet på et klosterfellesskap, har den også noe å si for de troendes fellesskap utenfor klosteret. Den kan si noe om hva det vil si å leve i kirken, som er det fellesskapet vi lever i. I regelen finner vi mye om hvordan et fellesskap skal være. Et hellig liv må leves i et fellesskap, ikke i en privat og tilbaketrukket tilværelse. Det handler ikke om meg og mitt og hvordan jeg selv skal nå lengst mulig, men det handler om fellesskapet.

Det praktiske, et levd fromhetsliv, er det avgjørende. Det hjelper ikke bare ”å lese om –”, om ørkenfedrene, om betydelige personer, o.s.v., men det gjelder å leve dette livet selv. Dette er det vanskeligste som finnes, ikke minst i dagens vestlige kultur som har fjernet seg fra det praktiske, fra praksis. Vi er på et vis overåndelige, eller i benediktinsk forstand ikke åndelige i det hele tatt.

”Ja, ja, det heter, våker, beder – ”

I Benedikts regel er alt sentrert om de daglige bønnetidene. Bønnen utgjør kjernen i det daglige. Gjennom gudstjenestelivet, tidebønnene og messene, utfører mennesket et viktig bidrag for verden. Et klosterliv er ikke flukt fra verden, det er tvert om å leve det eskatologiske livet på en mer radikal måte enn det menneskene utenfor klosteret gjør. Slik hun gjorde, den ”lynende intelligente” kvinnen som alle spådde en lysende akademisk kariære. Til alles forundring gikk hun i kloster, for derved å tjene menneskeheten på en bedre måte enn å skrive avhandlinger som bare blir liggende i en skuff. Nå ber for verden og hele menneskeheten sju ganger om dagen.

I tidebønnen er Salmenes bok det viktigste. For Benedikt, som for hans samtid, slik også for Augustin hundre år før ham, er Davidssalmene ikke bare profetier om Messias som en gang skulle komme, men i samtlige salmer er det dypest sett Kristus selv som taler. Det gir stor mening og trøst for alle som ber tidebønner.

Regelens Kap. 19 handler om ”den rette måten å synge salmer.” Her sier han at vi skal tjene Herren med ærefrykt, og ”la oss alltid tenke på hvordan man bør være når man står for Guds og hans englers åsyn, og synge slik at tanke og sinn er samstemt med vår røst.” En mekanisk frembæring av Salmene og bønnene skulle ifølge Benedikt være utenkelig. Om ærbødighet under bønnen skriver han også i Kap 20, om ”å be med all mulig ydmykhet og ren hengivenhet.”

Våk sier Brorson, lytt sier Benedikt. I Prologen minner Benedikt oss om viktigheten av å lytte, ”Bøy ditt hjertes øre og ta villig imot”. Å lytte betyr noe aktivt, det innebærer også å gjøre, ikke bare høre. I Brorsons salme har bruden alltid for øye, og husker for hvert skritt hun tar, brudgommens ”mange elskovsgange”, alt det som Bibelen er full av. For Benedikt er Bibelen rettesnoren. Skriften vekker oss opp, sier han, ”tiden er kommen da

dere må våkne opp av søvnen.” Skriften er kilden til visdom, og i regelen siteres det ofte fra Bibelen.

Om gjestfrihet og om taushet

Mye mer kunne vært sagt både om Benedikt og Brorson og livet i eskatologiens tegn. Her blir det ikke plass til så mye mer, bare noen små sitater fra Benedikts regel.

Om gjestfrihet: ”Alle gjester som kommer skal mottas som Kristus selv, for en dag vil han si: ’Jeg var fremmed og dere tok imot meg.’ Alle skal vises den ære som tilkommer dem, men særlig trosfeller og pilegrimer.” (Kap. 53)

Om taushet: ”På grunn av taushetens betydning må man derfor sjelden gi selv fullkomne disipler lov til å tale, om det så bare er om gode og hellige og oppbyggelige ting, for det står skrevet: ’Den som snakker mye, synder lett’.” (Kap. 6)

Det er også verd å merke seg at et av de lengste kapitlene i regelen handler om ydmykhet.

”Vår gledelige himmelstige”

Hos Benedikt handler det om den kristne veien. Det er pilegrimsmotivet, livet som en vandring hjem til Gud. Og denne veien er et livslangt prosjekt. Veien kan oppleves som smal, men det knytter seg store velsignelser til den: ”Bli ikke skremt så du med en gang flykter fra frelsens vei, for den må være smal i begynnelsen. Men når vi i troen fortsetter på denne omvendelsens vei, vil hjertet utvide seg, og så løper vi fylt av den kjærlighetens sødme som ikke kan uttrykkes i ord, på Guds buds vei.” (Prologen)

Det er kjærligheten som seirer til slutt, å gjøre det gode av kjærlighet til Kristus, ikke av plikt eller frykt - med Brorson ord ”vår gledelige himmelstige.” Det er dette vi skal bruke tiden til i påvente av Jesu gjenkomst. Og det vil aldri bli kjedelig.

Litteratur

Christopher Jamison: *Ditt hellige rom*, Efreml forlag 2009

Ester de Waal: *Enkelhetens vei*, St. Olav Forlag 2000

Ingrid Gjertsen: *Kom du min Sulamith, sang og mystikk i haugiansk fromhet*. Solum forlag 2007

Ingrid Gjertsen: Enslig men ikke alene. *Lære og Liv* nr. 1, 2010

Jan Schumacher: Benedikts regel – en innledning. *St. Benedikt*. Efreml forlag 2009, s. 11 - 55
St. Benedikt. Regel. Vita. Efreml forlag 2009

